

Vrijheid van Geest – Feest van de Geest

Van uit de tijd dat wij nog jaartallen leerden op de lagere school herinner ik mij nog heel goed, ik weet niet waarom, het jaartal 1566: beeldenstorm. De protestanten van 450 jaar geleden hadden geen enkel respect voor religieuze kunst en liturgische gebruiks-voorwerpen in de toenmalige kerken en kloosters. Gewaden, schilderijen, heiligenbeelden, kansels, kelken, doopvonten en bibliotheken vol boeken moesten het ontgelden. Het ging er misschien niet zo meedogenloos aan toe als onlangs in Palmyra, door IS, maar fraai was het zeker niet en de oorlog die mede hier het gevolg van was duurde maar liefst 80 jaar. De oorzaak van deze beeldenstorm was, naar men tegenwoordig aanneemt, meer een kwestie van een sociale revolutie dan een theologisch verschil van inzicht. In die revolutie ging het kortweg om verzet tegen de overheersende invloed van de Kerk op het leven van de mensen. Een gewelddadige emancipatiebeweging van de burgerij wordt het wel genoemd, die beeldenstorm. Zoals zo vaak werd dit geweld met theologische argumenten verdedigd en gerechtvaardigd. Godsdienst is daartoe immer een geliefd medium. Mensen hebben voor hun geweld kennelijk een goedkeuring nodig van hogerhand.

Het is goed ons dat te realiseren nu we onze kerken, ook de protestantse, de komende tijd weer open zetten voor kunst: voor beelden, schilderijen enzovoorts. Is er werkelijk niets overgebleven van die toenmalige theologische argumenten? Welnu, het argument waar het om ging was het eerste van de Tien Geboden waarin we worden opgeroepen alleen God te aanbidden en niet te knielen voor een beeld. Dit gebod om geen absolute beelden te maken 'van wat boven in de hemel is of van iets beneden op aarde', wil voorkomen dat mensen zich fixeren op iets wat slechts een momentopname is. De Joodse filosoof Levinas zegt daarom ook dat we eigenlijk geen foto's zouden moeten maken. Je bent als mens immers altijd méér dan wat een foto over jou vertelt. Een foto, een beeld, doet de afgebeelde persoon in de meest letterlijke zin, altijd tekort. Dat is te begrijpen, denk ik. Met deze simpele uitleg van het eerste gebod –Gij zult u geen gesneden beeld maken- had heel die beeldenstorm kunnen worden voorkomen, maar fanatiekelingen en fundamentalisten wensden meestal niet door te denken. Het had kunnen worden voorkomen, want het beeld dat protestanten hadden van God, hún dogmatisch ingekleurd denkbeeld van hoe het in elkaar zat, werd mét het niet tolereren van beelden in de Kerk immers verabsoluteerd! Wat ze zo verfoeiden aan de Katholieken, deden ze zelf! Er was geen enkele ruimte voor andersdenkenden, voor mensen die hun liefde voor de Eeuwige op hun manier hadden geprobeerd vorm te geven!

Ik geloof niet dat de kunst in de kerk bij dit Feest van de Geest nog het gevaar loopt te worden vernield. Hoewel er vast geen zwaar orthodoxe kerken mee zullen doen, want hoe zwaarder, hoe kaler de kerk. Nee, maar de meeste gelovigen zien er gelukkig geen kwaad meer in. Ze beseffen heel goed dat de Eeuwige veel groter is dan welk beeld dan ook van Hem. Daarom zou ik zeggen: hoe meer beelden, hoe meer kunstwerken in de kerk, hoe beter: de veelkleurigheid van het denken over God schemert erin door. En dat niet alleen: de kunst in de kerk laat ook zien dat de Geest, -dat is een ander woord voor God, dat de Geest vrij is. Dat hij zich niet laat opsluiten in de kerker van kerkelijke dogma's en eeuwige waarheden en dat hij niet alleen gelovigen inspireert tot het goede en het schone, maar zeker ook veel

ongelovigen. Al zullen die begrijpelijkerwijs achter hun inspiratie wellicht liever niet een bron noemen die God, heet, of Geest van God, maar het houden op de inspiratie zelf. Dat betekent niettemin dat geloven vooral een kwestie van taal is: gelovigen benoemen de dingen, geven ze een naam; ze zeggen God, heel voorzichtig, maar laten de deuren en de ramen wijd open staan voor andere taal, of voor het vraagteken van de agnost. Dat brengt mensen bij elkaar, gelovigen en ongelovigen. De verschillen worden minimaal, als ze er al zijn. Dat is wel een feestje waard in deze wereld vol verkettering. En daar was het met Pinksteren immers ooit ook om begonnen: dat mensen van zeer verschillende herkomst elkaar vonden in een taal die iedereen verstond: de taal van het goede en het schone, de taal van de liefde. Ik hoop dat het Feest van de Geest dit mag uitstralen: dat de Geest niet te binden is, maar vrij om mensen voor zich in te nemen om het goede te doen en het schone te verbeelden vanuit de liefde die in ieder mensenhart is gelegd. Ik hoop ook dat het thema 'Vrijheid van Geest', Geest met een hoofdletter geschreven, iets gaat doen met de geest met een kleine letter. Met de geest van mensen die gevangen zitten in een keurslijf van censuur of tirannie die het goede en het schone volledig proberen lam te leggen. Dat het hen bemoedigt, hoop geeft, hoop op bevrijding. Daarom lees ik u tenslotte een oud lied voor, wellicht bij u wel bekend, geschreven door de Duitse Cobi Schreier rond 1500 toen mensen zwaar te lijden hadden onder de zogenaamde Boerenoorlog. Het is één van de eerste protestsongs tegen censuur en controle. Het werd gezongen in de concentratiekampen tijdens de Tweede Wereldoorlog, en het werd verboden door Hitler. Een lied dat prachtig past bij het thema 'Vrijheid van Geest'. Het lied heet 'Die Gedanken sind frei' en ik lees u een oude, Nederlandse vertaling:

De gedachten zijn vrij.

*De gedachten zijn vrij, wie kan ze beletten?
Ze ijlen voorbij naar eigene wetten.
Geen mens kan ze raden, of grijpen of schaden.
Hoe sterk hij ook zij, de gedachten zijn vrij!*

*Ik denk wat ik wil, wie zal 't mij verbieden.
Mijn denken gaat stil, waarheen het wil vlieden.
Mijn wens en verlangen neemt niemand gevangen.
Hoe sterk hij ook zij, de gedachten zijn vrij!*

*En als men mij sluit in donkere kerker,
dan lach ik ze uit, mijn geest is toch sterker.
Hij breekt onverdroten, de grendels en sloten
en werpt ze terzij, de gedachten zijn vrij!*
